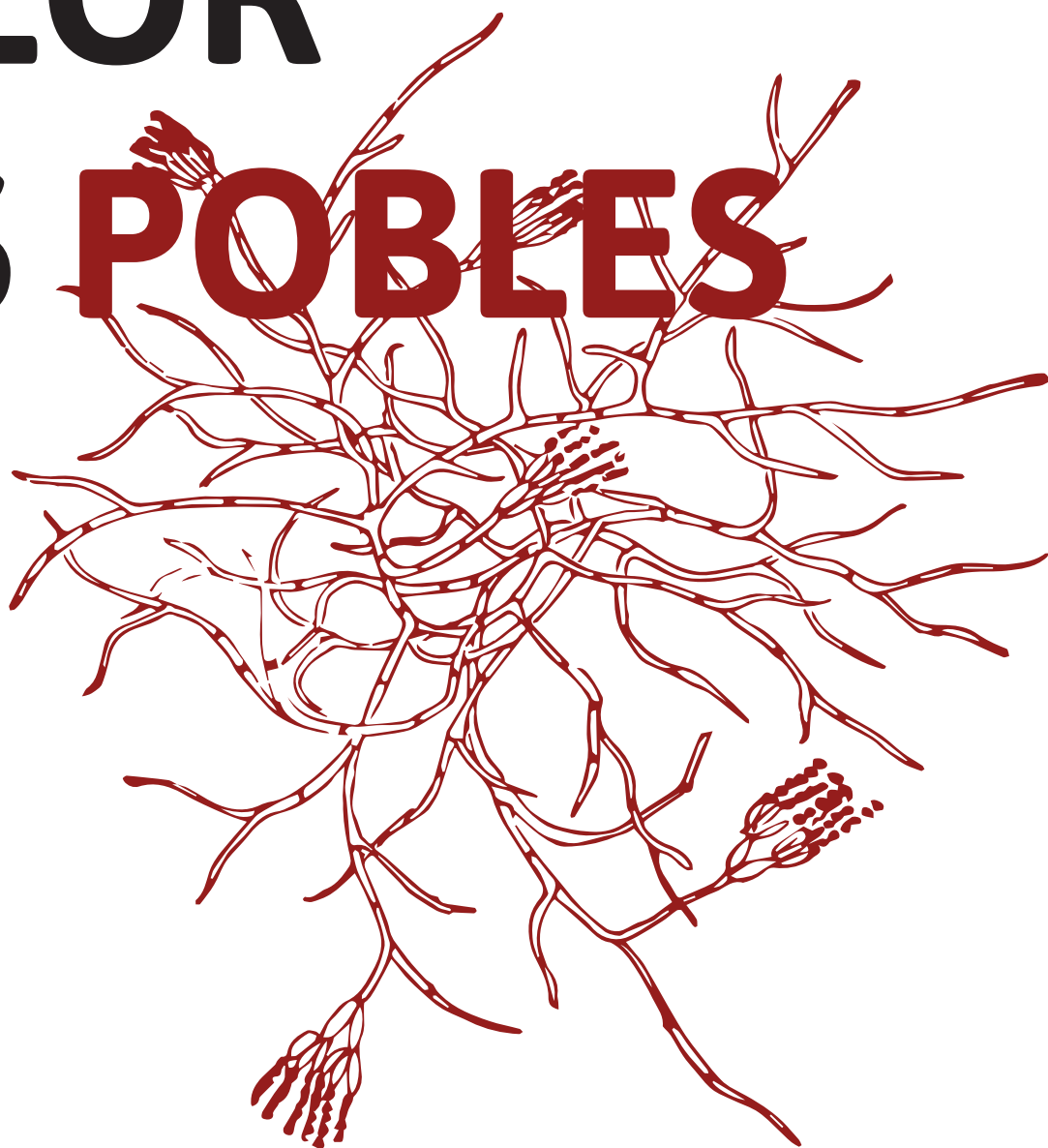

ARRELAR

VALOR

ALS POBLES

Eines per **habitar** amb sentit, regenerar el territori
i construir futur col·lectiu.

Escrit per:

CHAPTER#2

Carla Güell Font

Oriol López

Amb el suport i col·laboració de:

Arnau Corberó

Alícia Vázquez Utzet

Amb el finançament de:

Editat per:

Index

INTRODUCCIÓ

1.1 Aquesta guia t'escau si...	5
1.2 La raó de ser	6
1.3 El propòsit real de la guia	6
1.4 Eines pràctiques: de la teoria al teu projecte!	6

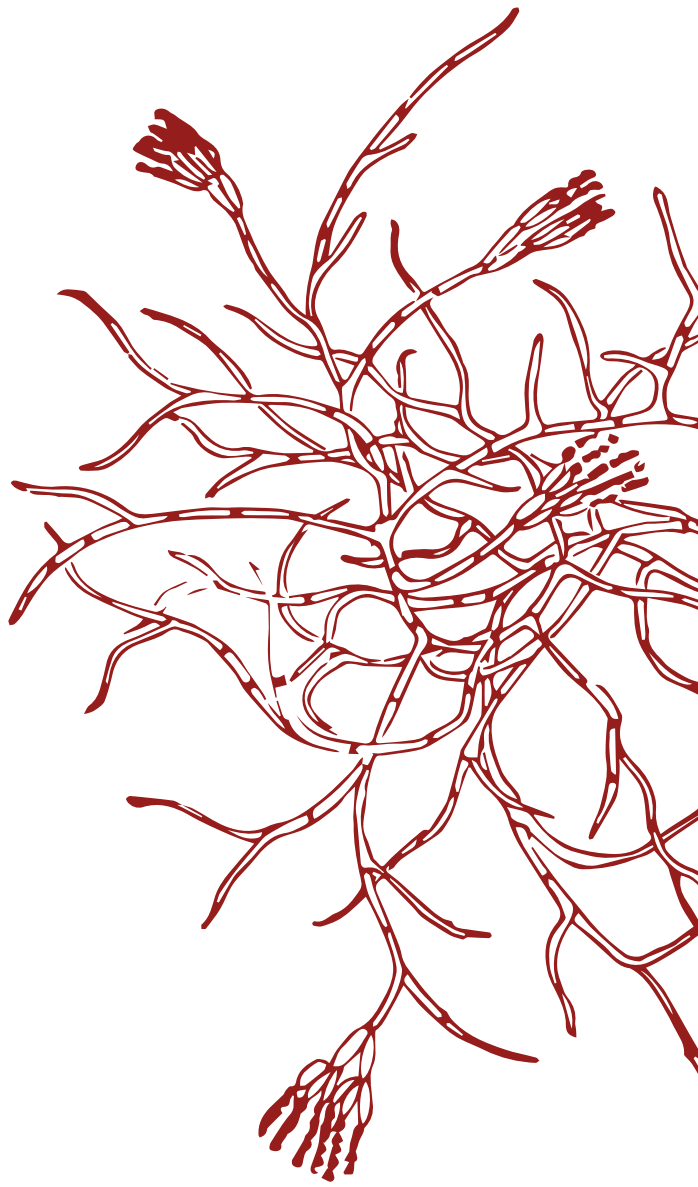
EL LLOC COM UN ECOSISTEMA VIU

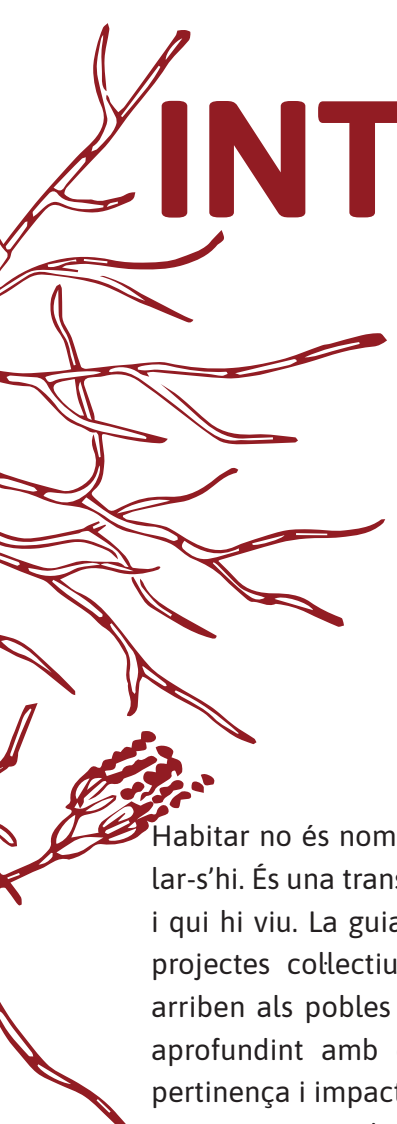
2.1 Mirar el lloc amb una perspectiva bioregional	7
2.2 Proposta pràctica per al vostre projecte	9
2.3 Escoltar l'essència viva del lloc	10
2.2.1 Idiosincràcia del centre: Com habitem des del que ja som?	
2.2.2 Articulació ecosistèmica: Què aportem amb les nostres relacions?	
2.2.3 Rol ecosistèmic: Què podem arribar a ser si ens corresponsabilitzem del nostre propi destí?	
2.4 Proposta pràctica pel vostre projecte	12

DISSENYAR PROCESSOS PER APORTAR VALOR ALS POBLES

3.1 Els patrons de poder d'actualitat, com a origen	16
3.2 Integrar processos, com a direcció	17
3.3 Caminar el procés de la reconciliació, com a valor	19
3.4 Mancomunar necessitats i desenvolupar capacitats, com a instruments	23
3.5 El projecte com a instrument per catalitzar un procés de regeneració	24

CONCLUSIONS	34
-------------	----

INTRODUCCIÓ

Habitar no és només ocupar un espai; és vincular-s'hi. És una transformació mútua entre el lloc i qui hi viu. La guia proposa mirades i eines als projectes col·lectius d'habitatge que neixen o arriben als pobles i que volen aportar-hi valor, aprofundint amb el seu procés d'arrelament, pertinença i impacte, amb la comunitat i amb el territori on es troben.

Proposem prendre consciència del camí i que com a persones implicades en els projectes, escoltem també les necessitats, singularitats i riqueses del lloc i desenvolupem propostes més arrelades, vinculades amb els reptes del territori o els processos de vida que ja s'hi desenvolupen. Des de Miceli entenem que els projectes d'habitatge i de desenvolupament local poden i han de ser una peça clau en els processos de regeneració de les ruralitats.

La guia s'ha inspirat en projectes col·lectius d'habitatge, però el seu disseny sistèmic permet que les propostes que s'hi troben puguin ser aplicades a tota mena de projectes que busquen arrelar valor als pobles. Un procés indispensable per augmentar la vitalitat del poble i també, la viabilitat de viure-hi i desenvolupar-s'hi.

1.1 Aquesta guia t'escau si..

Si ets un projecte d'habitatge cooperatiu, un projecte de desenvolupament local, una entitat rural, un equip tècnic que acompanya processos col·lectius d'habitatge o un agent catalitzador, aquesta guia t'escau.

Llegint-la, ampliaràs les teves eines per implementar o facilitar processos col·lectius amb una mirada arrelada al territori i a la comunitat de la qual formes part.

Si formes part d'un grup d'habitatge cooperatiu o intencional, hi trobaràs recursos per desenvolupar el teu procés d'arrelament. Si ets una família "de tota la vida", la guia pot ajudar-te a prendre consciència de l'impacte que generes al teu poble i plantejar-te com tenir un impacte més positiu. Si ets un ajuntament o una institució local, la guia t'oferirà claus per dissenyar formes i processos més conscients d'arrelar i habitar.

En definitiva, aquesta guia s'adreça a qualsevol persona que viu o vol viure al món rural des d'una actitud conscient i compromesa amb el lloc, i que vol aprendre a aportar-hi valor.

1.2 La raó de ser

Vivim un moment històric marcat per l'individualisme, el desarrelament i l'extractivisme, també en el fet d'habitar. A les ruralitats, això es manifesta en forma de despoblament, especulació, pèrdua de vincles comunitaris, degradació dels ecosistemes, turisme de masses, segones residències, manca d'habitatges, pèrdua de l'economia local, oblit dels sabers arrelats, èxode juvenil...

Avui més que mai és hora de fer-nos preguntes que ens convidin a fer reflexions profundes:

Quines necessitats té el lloc on vivim o volem viure? Quins processos històrics han generat aquests reptes? Quin paper volem jugar-hi? Quina petjada hi volem deixar?

Habitar no és neutre. Proposem passar de la idea de "ser-hi" a la de "ser amb el territori", des d'una actitud d'escolta, responsabilitat i corresponsabilitat amb la vida que hi batega.

Nosaltres canviem el lloc o és el lloc qui ens canvia a nosaltres?

1.4 Eines pràctiques: de la teoria al teu projecte!

Al llarg del manual, us convidem a fer-vos vostres els marcs sistèmics que us proposem a les següents pàgines. Atreviu-vos a fer-los servir, que no us faci mandra pensar en la vostra realitat quotidiana mentre llegiu els nostres sentipensars. Us serà d'utilitat a vosaltres i al territori del qual formeu part!

1.3 El propòsit real de la guia

El propòsit de la guia no és aportar coneixement tècnic ni oferir receptes de bones pràctiques. La intenció és transformar la mirada. Volem que el document obri preguntes, generi consciència i ofereixi eines per a una pràctica d'habitar més arrelada, sensible i transformadora.

Desitgem que, en llegir-la, miris el territori amb uns altres ulls. No com un simple entorn on viure, sinó com un sistema viu amb necessitats, límits, riqueses i potencials; un espai amb el qual establir una relació de cura i reciprocitat mútua.

EL LLOC COM UN ECOSISTEMA VIU

2.1 Mirar el lloc amb una perspectiva bioregional¹

Entendre el lloc com un ecosistema viu implica mirar més enllà dels límits administratius o polítics. La perspectiva bioregional ens convida a reconèixer les relacions ecològiques, socials i culturals que configuren un territori i a actuar des d'aquest enteniment. Una lògica que ens convida a canviar la mirada: d'un model centralitzat i jeràrquic d'entendre un territori, a una forma d'organització basada amb l'equitat i la redistribució -del poder i la gestió dels recursos-, i a fer-ho tenint en compte les interdependències dins d'una mateixa escala però també, entre les diverses escales.

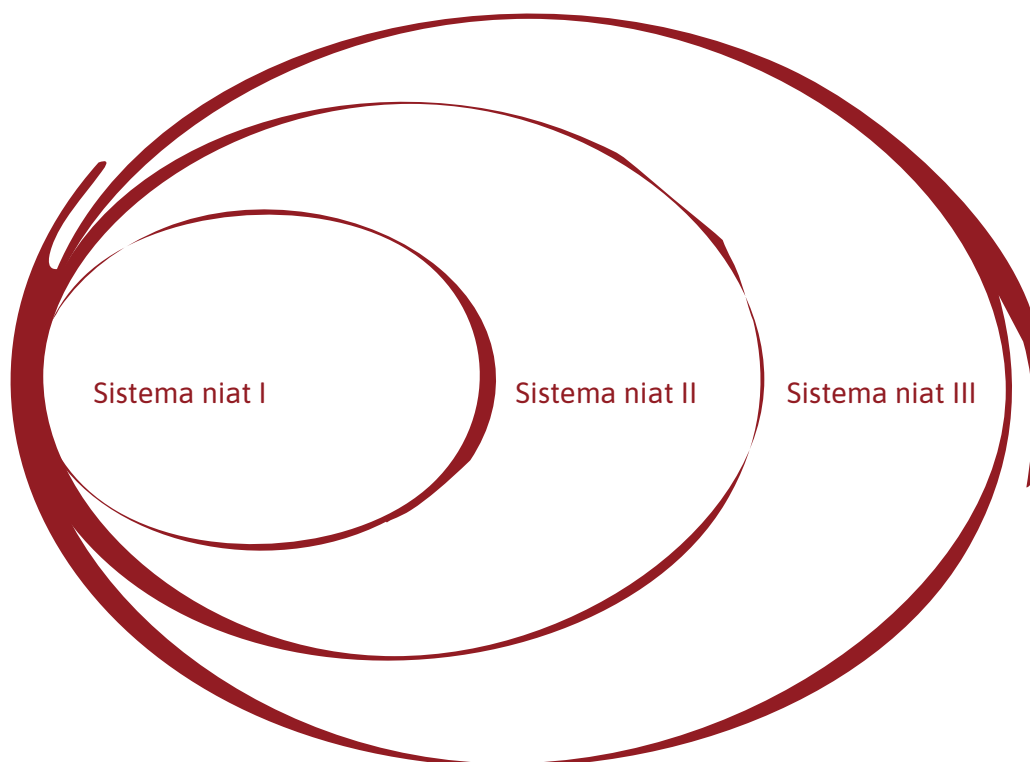
Destaquem que és impossible posar un límit clar i fix a una bioregió. De fet, la seva definició pot variar segons l'escala des d'on la mirem. Per exemple, podem considerar una bioregió la conca d'un riu; però dins d'aquesta conca hi poden

existir diverses bioregions més petites, i, allora, diverses conques poden formar una mateixa bioregió. A Miceli, creiem que el més important no és traçar els límits, sinó identificar on és (o quins són) els centres i les seves relacions.

Parlar de centres no significa assenyalat un únic punt central, sinó entendre on posem el focus i fins on arriben les nostres relacions, impactes i responsabilitats. Un centre pot ser una unitat del paisatge, una comarca o fins i tot una metròpoli com Barcelona. L'important és reconèixer on es generen connexions, on s'expressa la vida i fins on s'expandeixen les interaccions. Per ajudar-nos a entendre aquestes relacions, utilitzem el marc de pensament dels sistemes niats.

- **Sistema niat 1:** el teu projecte o comunitat;
- **Sistema niat 2:** el teu poble o nucli de població;
- **Sistema niat 3:** el territori més ampli al qual pertanyes (pot ser una vall, una comarca o una unitat del paisatge).

¹ Aquesta definició de bioregió és fruit del treball realitzat per la cooperativa Resilience.Earth en els darrers anys, recerca aplicada a territoris rurals de Catalunya. Principalment de la zona Central i Nord-Oriental.

Per exemple, el Mallol (sistema niat 1) pertany a la Vall d'en Bas (sistema niat 2), que forma part de la unitat de paisatge de "Les Valls d'Olot"² (sistema niat 3). Aquesta manera d'entendre el territori ens ajuda a identificar les interdependències i els impactes entre els diferents nivells.

També podem mirar-ho des d'una escala més àmplia: Catalunya (sistema niat 1) forma part de la península Ibèrica (sistema niat 2) i aquesta, al seu torn, del sud d'Europa (sistema niat 3).

La clau no és només identificar escales, sinó reconèixer el rol, l'impacte i les interdependències existents entre elles. Aquest exercici ens ajuda a desgranar el rol, la responsabilitat i el valor de cada projecte dins del seu territori:

Quin és el valor i l'impacte que té el sistema niat 2 sobre el sistema niat 3?

Quin valor aporta el sistema niat 1 al sistema niat 2?

Com pot el sistema niat 1 ajudar el sistema niat 2 a desplegar tot el seu potencial? I com pot contribuir el sistema niat 2 a fer que el sistema niat 3 sigui un ecosistema més sa?

² Les Unitats del Paisatge és una proposta elaborada per l'Observatori del Paisatge de Catalunya. Podeu trobar tota la informació al següent enllaç: <https://www.catpaisatge.net/ca/el-paisatge-a-catalunya/mapes-de-paisatge/mapa-unitats-de-paisatge>

2.2 Proposta pràctica per al vostre projecte

Et proposem que facis aquest exercici per identificar les escales del teu projecte. Primer de tot, identifica les escales que apliquen en el teu cas:

- **Sistema niat 1:** el teu projecte d'habitatge o comunitat.
- **Sistema niat 2:** el teu poble o nucli.
- **Sistema niat 3:** la vall, comarca o unitat de paisatge on pertanys.

Després d'identificar les escales del teu projecte (Sistema niat 1, 2 i 3), et proposem un conjunt de preguntes que t'ajudaran a llegir la trama de relacions vives entre escales. Aquestes preguntes volen portar-te més enllà de l'anàlisi, per entrar en un espai de percepció profunda, intenció i responsabilitat compartida.

1. Escolta profunda del lloc

- Quina és l'essència viva del sistema niat 3? Què sosté? Què inspira?
- Quins sabers, pràctiques o relats singulars hi habiten i mereixen ser reconeguts i cuidats?
- Quins cicles naturals, rituals o moments de l'any marquen el ritme d'aquest territori?

2. Teixir relacions entre escales

- Quines relacions saludables ja existeixen entre el sistema niat 2 i el 3? Com es poden reforçar?
- Quines són les relacions degeneratives o impactes negatius del sistema niat 2 sobre el 3? Perquè es donen aquesta tipologia de relacions?
- En quins moments o espais el sistema niat 2 s'ha posat al servei del sistema 3 i n'ha cuidat l'equilibri?

3. Situar-se amb intenció des del projecte

- Des del teu projecte (sistema niat 1), quines connexions estàs cultivant amb el sistema niat 2 i el 3?
- Quina és la teva intenció profunda en habitar aquest lloc? Des d'on vols contribuir-hi?
- Quins impactes estàs generant (volguts o no) sobre el sistema 2 i el 3?
- Què necessites desenvolupar i cultivar amb tu perquè aquests impactes aportin vida al sistema superior?

4. Imaginar el desplegament potencial

- Què necessita el sistema niat 2 per expressar amb més força el seu propòsit i vitalitat?
- Com pot el teu projecte contribuir, des del que és i des del que sap fer, a crear condicions per aquest desplegament?
- Què necessita el sistema niat 3 per esdevenir un ecosistema més viu, resilient i just? I quin paper hi pot jugar el teu entorn més proper?

Recorda... Aquest no és un exercici per obtenir respostes ràpides, sinó una pràctica per refinar la manera com ens relacionem amb els llocs que habitem. No es tracta només de "fer coses", sinó de veure el territori com un organisme viu i posicionar-nos dins seu amb humilitat, intenció i compromís.

Marc de Regenesis Group adaptat per Resilience.Earth i Hàbitats Collectius, 2025

2.3 Escoltar l'essència viva del lloc

Per contribuir a un territori, el primer que cal fer és observar-lo i escoltar-lo amb profunditat, una escolta activa i compromesa. Ens demana curiositat i humilitat per reconèixer el que ja existeix i valentia per situar-nos dins d'un ecosistema viu que ens transcendeix. Aquest apartat proposa tres mirades diferents per acostar-nos al que entenem com a "essència viva del lloc" o "iltir".

1. Idiosincràcia del centre. Com habitem des del que ja som? Ens convida a reconèixer la cultura, la identitat i els sabers locals, la singularitat arrelada i a entendre com podem habitar un lloc des del respecte i la connexió amb la seva pròpia lògica i font.

2. Articulació ecosistèmica. Què aportem amb les nostres relacions? Explora com podem passar de relacions basades amb l'aïllament, l'abús o la competència a la col·laboració, activant un ecosistema capaç de generar una trama de vida.

3. Rol ecosistèmic. Què podem arribar a ser si ens corresponsabilitzem del nostre propi destí? Plan-teja com podem assumir rols actius dins del territori, no des de la imposició, sinó des de la voluntat d'habitar-lo amb consciència i responsabilitat.

2.2.1 Idiosincràcia del centre: Com habitem des del que ja som?

Habitar un territori no és només viure-hi: és reconèixer-ne la identitat, entendre'n la lògica i formar-ne part. En aquest sentit, la ruralitat no és un espai buit, residual o pendent de desenvolupar. És, per si mateixa, una forma de vida arrelada, amb pràctiques, sabers, xarxes i resistències que han sobreviscut malgrat la invisibilització i l'exclusió històrica dels relats centrals.

Qualsevol transformació verdadera passa per connectar-nos amb aquesta idiosincràcia, amb la força de ser qui som, des d'on som. I som una ruralitat que no demana permís per existir, sinó que es reconeix com a capaç de proposar. Que no accepta quedar supeditada o subordinada davant un model urbà, sinó que segueix filant

i obrint camins propis cap a vides dignes i arrelades. La cultura d'un poble no és folklore ni cal idealitzar-la. La cultura de cada poble és una realitat complexa fruit de moltes generacions de vida, amb contradiccions i potències, però sempre amb l'orgull d'existir amb una veu pròpia.

Aquesta mirada també ens convida a repensar la qüestió de l'habitatge en clau rural. Sovint s'ha associat el món rural amb una suposada abundància de cases disponibles, amb una opció accessible per fugir de les tensions de la ciutat, o amb un escenari on "sempre hi ha lloc". Però aquesta percepció no s'ajusta a la realitat de molts territoris —i menys encara després de la pandèmia—, on l'accés a l'habitatge és, en canvi, una qüestió fràgil i plena de condicionants: patrimonis que no circulen, segones residències que limiten l'accés, estructures jurídiques poc adaptades, processos de despoblament o una regulació pensada des de dinàmiques urbanes. Tot plegat dibuixa un escenari complex que requereix ser escoltat i abordat des del coneixement profund del territori i des del reconeixement de les seves particularitats.

És en aquest context que la idiosincràsia rural ha de recuperar protagonisme. Què succeiria si partim de la realitat concreta dels llocs —de la seva gent, de les seves formes de fer i de les seves necessitats— per repensar com volem habitar? No com un dret abstracte ni com un projecte individual, sinó com una forma col·lectiva de sostenir la vida. I si l'habitatge, aquí, deixés de ser només un sostre? I si aquest fos un punt d'entrada a una altra manera d'estar, de fer i de viure al territori?

2.2.2 Articulació ecosistèmica: Què aportem amb les nostres relacions?

Durant massa temps, els territoris rurals han estat percebuts com a espais marginals: lluny dels centres de decisió, invisibilitzats en els relats dominants i subordinats a una visió urbana del

desenvolupament. Però el marge no és només absència de centre. El marge també pot ser un lloc des d'on llegir la realitat amb més claredat, des d'on proposar alternatives, des d'on imaginar nous camins.

Entenem l'articulació ecosistèmica com una aposta per fer del marge un centre. Un centre distribuït basat en l'equitat, des d'on es generin nous projectes, noves formes, noves alternatives. No volem quedar atrapades en el victimisme, ni esperant que el canvi vingui des de fora. Què succeeix quan liderem el canvi que volem veure, des d'aquí, amb les eines i les aliances que construïm col·lectivament?

Aquesta articulació no consisteix només a connectar nodes. És catalitzar un ecosistema viu, capaç de compartir sabers, posar en comú recursos i donar suport a processos emergents. És obrir espais de cooperació entre col·lectius, institucions i comunitats. I és fer-ho des del reconeixement mutu i la voluntat d'incidir.

L'habitatge és un dels àmbits clau on aquesta articulació pren tot el sentit. Perquè habitar no és només accedir a un espai físic, sinó repensar tot el model de desenvolupament econòmic i planificació territorial, nodrir vincles amb els veïns i veïnes, garantir la continuïtat de la vida al poble i formar part d'ell. Habitar també pot ser l'espai des d'on reconciliar tensions i conflictes i, articular respostes estructurals, arrelades, col·lectives i viables. I, per fer-ho, ho necessitem tot: des de la constructora, a la propietat, al lampista, a qui busca habitatge, al centre cultural, una escola propera, un comerç viu... És amb la suma de les persones, rols i sense recel, que podem arribar a un paradigma nou.

L'articulació ecosistèmica és, en definitiva, una crida a sortir de l'aïllament i a teixir una força compartida per repensar el model actual, resposta d'una lògica centralista. L'articulació ecosistèmica significa articular-nos per parlar dels reptes d'arrel i buscar respostes que ens encami-

nin cap a un model de desenvolupament més distribuït i equitatiu, que connecti les singularitats i experteses dels diversos nodes vius dels territoris i redistribueixi el poder i l'economia. Parlar de l'habitatge també significa articular-nos per cocrear un model de desenvolupament adequat a una lògica post-centralista.

2.2.3 Rol ecosistèmic: Què podem arribar a ser si ens corresponsabilitzem del nostre propi destí?

El rol ecosistèmic és una invitació a situar-se dins d'un sistema viu, en moviment i ple de tensions, i a fer-se una pregunta fonamental: quin lloc hem d'ocupar i quina funció ens toca desenvolupar dins d'aquesta complexitat per contribuir a fer que el territori on habitem sigui un lloc més sa?

En un ecosistema ferit —territorialment, ecològicament, comunitàriament— cal assumir que no hi ha solucions màgiques. Però sí que hi ha rols que poden facilitar processos, crear les condicions perquè passin coses, sostenir vincles, afavorir aliances i desbloquejar oportunitats. I això requereix presència, confiança i compromís, deixant enrere el judici.

En l'àmbit de l'habitatge, parlem del rol ecosistèmic de cada centre —entenent com a centre un municipi, una finca, un projecte o una comunitat organitzada. Cada centre pot esdevenir un node actiu dins del territori, capaç d'assumir una funció relacional segons el seu lloc, capacitats i vincles. Això pot traduir-se, per exemple, en un poble que lidera una transformació de les dinàmiques territorials, una finca que adopta un rol estratègic en relació amb el municipi o una entitat que acompanya processos col·lectius per fer possible l'accés a l'habitatge. També pot implicar activar usos per a espais buits, crear condicions per a l'autoorganització o posar en comú coneixement i experiències per fer avançar propostes compartides.

Aquest rol no és exclusiu ni fix; no s'assigna, sinó que sorgeix del reconeixement del propi lloc dins l'ecosistema i de les capacitats i experteses adquirides. Quan parlem de rol ecosistèmic, no parlem tant d'allò que fem en abstracte, sinó de com ens posicionem en relació amb el que està passant —i amb allò que encara no ha passat, però podria passar si ens nodreixen les condicions adequades.

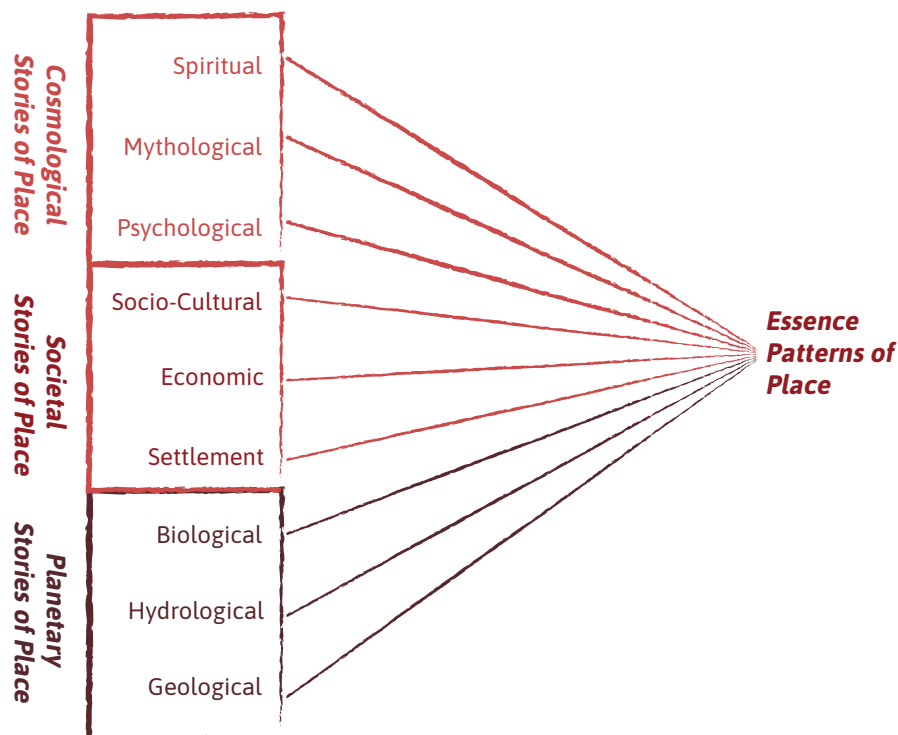
2.4 Proposta pràctica pel vostre projecte

Relatar el lloc³ és l'expressió de l'essència i la singularitat d'un lloc i d'un territori. Aquesta singularitat representa un rol en el territori que s'hauria d'articular amb altres rols per regenerar el sistema socioeconòmic i ambiental en el qual pertanyem. La perspectiva bioregional que es desenvolupa amb més detall al punt 2.1 proposa tenir en compte unitats de paisatge com valls, conques hidrogràfiques, muntanyes o planes com espais de gestió.

Una de les possibles maneres per generar el relat del lloc és a través de l'arc del temps on la comunitat fa un recorregut en la línia del temps del seu territori, començant per l'origen/ passat llunyà, el passat proper, l'actualitat, el futur proper i el futur llunyà. El recorregut de l'arc del temps⁴ permet identificar patrons que representen l'essència del lloc i, per tant, identificar el seu relat. Assumint que el relat del lloc estarà obsolet en el moment de redactar-lo i que és quelcom viu, pot servir com a punt de partida per un procés de participació i de definició d'estratègies i polítiques territorials que arrelin en aquesta essència del lloc.

3 Metodologia desenvolupada per Ben Haggard, de Regenes Institute, aplicada i adaptada per Miceli Social.

4 Metodologia desenvolupada per Òscar Gussinyer i Erika Zárate de Resilience.Earth, adaptada per Miceli Social

Marc de Regensis Group, del curs Storying Place de Ben Haggard

A continuació s'ofereix una bateria de preguntes que poden ajudar a facilitar l'arc del temps. Les preguntes són basades amb la metodologia Storying Place de Regensis Institute. Aquestes preguntes estan organitzades segons el moment cronològic de la línia de l'arc del temps i s'acompanyen dels diferents patrons que podem trobar per recollir l'essència del lloc.

Origen | Passat llunyà

1. Com va començar aquest territori? (Settlement, Socio-Cultural)
2. On s'ubica el lloc? Quina és l'organització geofísica i hidrològica? (Biological, Hydrological)
3. Què fa que el lloc tingui una màgia o una atracció especial? (Spiritual, Mythological)

4. Quins eren els recursos principals que van permetre la vida en aquest territori? (Biological, Hydrological)
5. Com interactuaven les primeres persones amb el territori i els seus recursos? (Biological, Geological)
6. Em podries explicar alguna llegenda? I alguna altra? (Mythological, Geological)

Passat proper

7. Què trobeu a faltar del passat? (Socio-Cultural, Psychological)
8. Quins eren els valors que caracteritzaven la comunitat? (Socio-Cultural, Psychological)

9. Com es vivia abans? Quins moviments van ser singulars de la vall (p.ex. Territori de Remences, Maquis, Guerra Civil...)? (Socio-Cultural)
10. Quins eren els oficis tradicionals? (Economic)
11. Què ha canviat amb el pas del temps? (Socio-Cultural, Settlement)
12. Com es movia la gent? Amb quins pobles es relacionaven? Per què? (Settlement, Economic)
13. Quines històries o esdeveniments marcats van definir la identitat de la comunitat? (Mythological, Socio-Cultural)
14. Hi ha cançons, rituals o tradicions que expliquin el vincle amb la vall? (Mythological, Socio-Cultural)
15. Com celebraven les persones el lloc? (Socio-Cultural, Psychological)

Actualitat

16. Què heu aconseguit que abans no teníeu? (Economic, Socio-Cultural)
17. Quina és la singularitat del territori, que la fa diferent de qualsevol altre municipi o territori? (Socio-Cultural, Spiritual)
18. Quins són els valors que caracteritzen la comunitat? (Socio-Cultural, Psychological)
19. Com es mou ara la gent? Amb quins pobles es relacionen? Per què? (Settlement, Economic)
20. Quines noves dinàmiques estan afectant el comportament i la cultura de la comunitat? (Socio-Cultural)
21. Quines necessitats teniu ara? Amb què treballeu (p.ex. aigua, camins, turisme, agricultura, educació-en-senyament...)? (Economic, Biological, Hydrological)
22. Què necessites? Què et passa a tu amb això? (Psychological)

23. Quins conflictes o tensions existeixen actualment en la comunitat? (Socio-Cultural, Psychological)
24. Com celebren les persones el lloc? (Socio-Cultural, Psychological)
25. Què ha canviat en la manera com es viu el territori en comparació amb dècades anteriors? (Biological, Settlement)
26. Quin són per vosaltres (o per tu) els tres elements més sagrats del territori? (Socio-Cultural, Spiritual, Settlement)

Futur proper

27. Com podem evolucionar cap a un futur esperançador mantenint els valors del passat? (Socio-Cultural, Psychological)
28. Com imagines una comunitat viva i arrelada en el futur? (Socio-Cultural, Settlement)
29. Quines noves capacitats han d'aprendre les persones del territori per fer això possible? (Psychological, Economic)
30. Quin valor aporten les persones novingudes al territori? Com les podem ajudar a empoderar-se per fer un poble millor entre totes? (Socio-Cultural, Psychological)
31. Què necessiten aprendre les persones joves perquè estimin el seu poble? (Psychological, Socio-Cultural)
32. Què necessita aprendre la comunitat perquè les persones joves i tothom se sentin cuidades? (Socio-Cultural, Psychological)
33. Quin paper pot tenir la natura en el futur del poble? (Biological, Hydrological)
34. Com podem mesurar l'èxit d'una comunitat viva i arrelada en el futur? (Socio-Cultural, Economic)

Futur llunyà

35. Com seria el territori d'aquí a 100 o 300 anys? (Settlement, Socio-Cultural)
36. Què necessitem per facilitar la transmissió de coneixement a les persones joves? (Psychological, Socio-Cultural)
37. Com es podria fer perquè les persones joves vegin el territori com el lloc ideal on realitzar-se com a persones? (Psychological, Socio-Cultural)
38. Quin és el llegat més valuós que podem deixar a les generacions futures? (Socio-Cultural, Psychological)
39. Quins són els riscos més grans que podria afrontar el poble en 300 anys? Com es podrien afrontar des d'ara? (Biological, Economic, Psychological)

Aquest capítol convida a entendre l'habitatge no com un fi en si mateix, sinó com una eina per dissenyar processos col·lectius que aportin valor als pobles. A través d'un marc de pensament sistèmic adaptat per aquest projecte, reflexionarem sobre com podem transformar la crisi de l'habitatge en una oportunitat per regenerar relacions, territoris i comunitats.

L'habitatge s'ha convertit en una de les expressions més crues i visibles de la poli-crisi sistèmica actual. Una crisi que també travessa els territoris rurals d'on som i/o on vivim. Els preus desorbitats, les dinàmiques de despoblament/massificació i la manca de sostre, fan evident que el món que hem creat està profundament desconnectat de les necessitats de les persones, dels rius, de les muntanyes i dels pobles. Aquest desequilibri afecta el lloc físic on vivim, la manera com construïm vida al seu voltant, com ens

organitzem com a comunitat, com accedim als recursos bàsics i fins i tot, qui pot arrelar-se i qui ha de marxar. Afecta la nostra capacitat de sostenir relacions de confiança, de sentir-nos part d'un lloc i de projectar-hi un futur, de cuidar-lo i fins i tot, ens priva de seguir escrivint una història forjada per moltes generacions anteriors al nostre present. I no ens enguenyem, això dol.

Mirar aquesta situació com una crisi, ens porta al col·lapse. Però, què passa si mirem les parts més obscures que ens han portat en aquest estat i les evolucionem? Podria ser que en aquest moment de la història, el nostre rol passi per la construcció col·lectiva d'una nova era, l'era de la gran reconciliació⁵?

A continuació compartim les reflexions que hem fet utilitzant un marc sistèmic de Regenesi Group, la tetrada del desenvolupament, adaptat per Resilience.Earth i Hàbitats Col·lectius⁶ específicament per aquest projecte. Aquest marc guia el nostre procés de pensament i ens ha permès descobrir noves mirades. Podeu usar aquest marc pels vostres propis processos de disseny.

5 Rifkin, Jeremy (2022). La era de la resiliència: repensar el mundo en un tiempo de crisis. Barcelona: Paidós Ibérica.

6 Regenesi Group. (s.d.). Regenerative Development Framework. Regenesi Institute. Recuperat de <https://regenesigroup.com>

DISSENYAR PROCESSOS PER APORTAR VALOR ALS POBLES

3.1 Els patrons de poder d'actualitat, com a origen.

Sabem prou bé que la crisi de l'habitatge és sistèmica i que darrere seu no només s'hi amaguen una multiplicitat d'eixos d'opressió, sinó també una estratègia de desenvolupament molt concreta i unes creences que no només la permeten, sinó que la validen i protegeixen. Aquestes en són també les bases de les cosmovisions occidentals i dels processos de colonització que han tingut lloc al nostre planeta des de fa milers d'anys.

Podem veure diverses expressions d'aquest model de pensament imposat, normalment acompanyat del dualisme, que polaritza; l'individualisme, que sobreposa l'individu davant el col·lectiu; i l'antropocentrisme, que prioritza l'ésser humà per sobre les altres espècies del planeta Terra. Podríem mencionar molts ismes més, que formen part d'una lluita eterna de poders i privilegis. Però, i si la pregunta no és qui guanyarà? Sinó, quines creences són les que ens governen? Quines són les creences que guien els dissenys socials i que ens generen pors limitants?

Durant segles, les ruralitats han rebut propostes des dels centres de poder establerts a les urbes, sovint de formes jeràrquiques i autoritàries. Altres vegades, però, aquestes formes ja formaven part de la cultura dels pobles/ marges. Altres, hem rebut propostes des de la distribució i l'equitat i, alhora, aquestes formes estaven també presents dins els pobles. Tanmateix, la història deixa petja i el procés de sanació, és essencial per sortir del trauma.

La història més curta que ens acompanya està travessada per una Guerra, per l'èxode rural, la industrialització, la revolució verda, la digitalització i ara, la intel·ligència artificial. Els canvis són més ràpids que mai i, per tant, la nostra capacitat d'adaptació, també ha d'accelerar-se. Tanmateix, és clau crear espais on les essències dels llocs, els sabers locals i les lògiques territorials es valorin per sumar amb les propostes de la nostra era, i alhora, reconèixer les tensions que històricament s'han produït entre centre i perifèria.

Si no som capaces de fer aquest canvi de mirada, ens continuarà atrapant el principi de l'alteritat. Fruit d'experiències passades i de creences

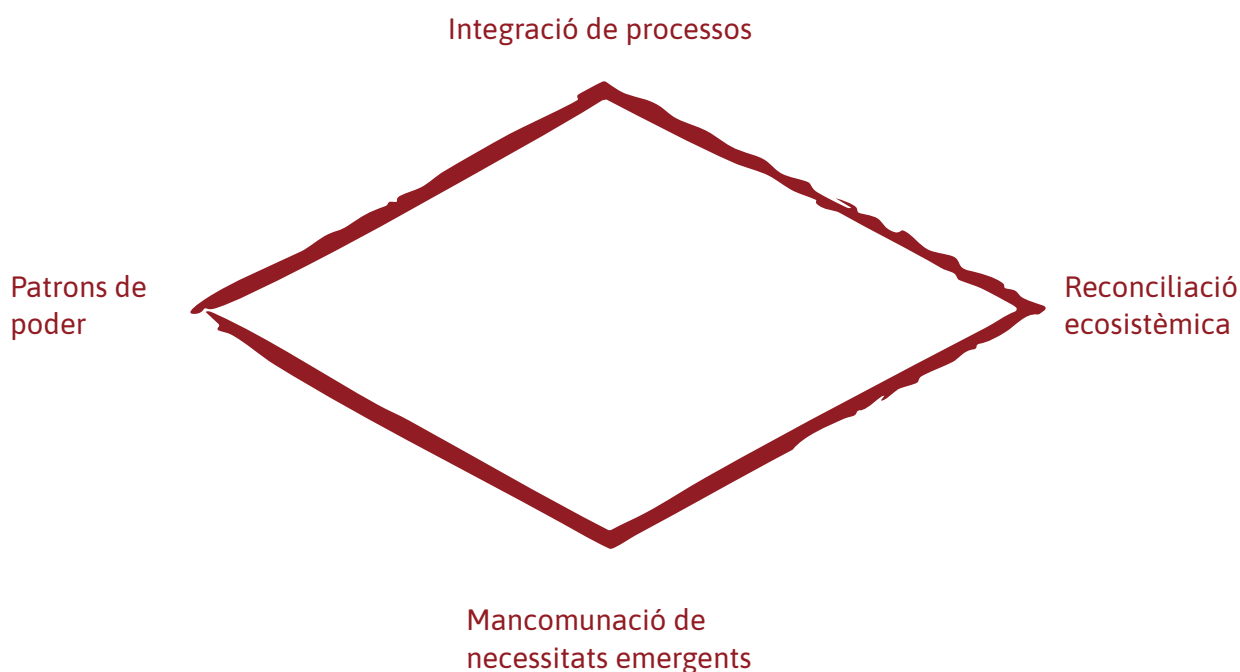
generades, allò que és diferent de nosaltres ens espanta, ho rebutgem o no és fàcil saber com relacionar-nos-hi. Una part de nosaltres vol conservar amb força quelcom que ha set però que ja no és i rebutja a “l’altre” que ho ha generat. Per exemple, “són els de Barcelona qui han comprat les cases de segones residències i ara el nostre poble ha perdut la vida de poble”; però, qui ha venut les parcel·les? O, “han arribat els transgènics al nostre poble, ens estem quedant sense llavors originàries”; però, qui ha comprat els pesticides i qui sembla llavors transgèniques? La dualitat és perillosa. Volem el llop als nostres pobles, o no el volem?

No es tracta d’idealitzar ni romantitzar els pobles i les resistències rurals. El problema de fons va molt més enllà. Proposem evolucionar la pregunta: com necessiten els pobles ser habitats perquè puguin jugar el seu rol a la trama de la vida?

Cada indret és diferent, té unes singularitats, uns recursos i uns reptes molt propis. Cert també que

algunes en són comunes com la soledat no desitjada; l’èxode dels joves; el no accés a l’habitatge; la manca de relleu agrari; la pèrdua d’oficis; la massificació turística... Però el context actual requereix diàleg i complexitat, no només en com resoldre la crisi d’habitatge, sinó en afrontar una estratègia de desenvolupament local arrelada a les necessitats i potencialitats de cada territori.

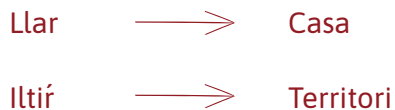
Com podem passar de pobles atrapats en el rol ‘víctima-agressor’, a pobles que abracen la corresponsabilitat dins el nou paradigma de la reconciliació? Només des de les mateixes ruralitats podrem generar les condicions per decidir com volem ser habitats i com volem habitar. Necessitem espais de confiança arrelats als pobles per cultivar capacitats i estructures comunitàries on cada persona triï conscientment quin rol vol jugar-hi i aconseguim els recursos i capacitats necessàries per aconseguir-ho.

3.2 Integrar processos, com a direcció.

Habitar un poble és molt més que tenir una casa on viure -sigui en comunitat intencional, família o de forma individual-. Habitar un poble és una oportunitat per relacionar-te amb una trama de vincles i relacions complexa i viva⁷, teixida des de fa molts i molts anys que ens recorda les interdependències de la vida i que se situa en un lloc físic concret. Relacionar-te a aquesta trama d'una manera o altra, té un impacte directe al conjunt del poble i el territori on es troba i és important recordar que la “no relació” també és una forma de relació.

Des de Resilience.Earth, fa un temps que estem desenvolupant aquesta visió de pensament, en la què si la casa és la llar, què esdevé el territori?

Marc de Regenes Group adaptat per Resilience.Earth, 2023

Inspirades per comunitats indígenes del món que utilitzen paraules clau per parlar de quelcom que no es pot explicar, però que existeix com el “Lekil Kuxlejal” de les comunitats mayas tzotzil i tzeltal de Mèxic⁸; “Ubuntu”⁹ de la comunitat zulú

7 Cabnal, Lorena. “Tzk’at, Red de Sanadoras Ancestrales Del Feminismo Comunitario Desde Iximulew-Guatemala.” *Ecología Política*, no. 54, 2017, pp. 98–102. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/44645644>. Accessed 14 July 2025.

8 López, J. (2013). Ich’el ta muk: La trama en la construcción del Lekil kuxlejal (vida plena-digna-justa). *Senti-pensar el género: perspectivas desde los pueblos originarios*, 4.

9 Washington, K. (2010). Zulu traditional healing,

y xhosa; vam enginyar una proposta, una paraula pròpia que ens permetés expressar aquest vincle que sovint sentim quan vivim a un poble i l’estimem, quan vibrem amb les danses a les places, els rius de les muntanyes, quan àvies se’n van o quan arriben nous infants. Quelcom que tothom pot sentir i entendre d’una manera diferent, però que alhora, compartim.

Inspirades per comunitats preromàniques que habitaven el territori Nord-oriental de la península Ibèrica, fent recerca de la llengua iber vam definir una nova paraula “Itiir”, sí, acabat amb accent a la í. Una paraula que significaria alguna cosa com “viure al poble amb comunitat, cuidant el territori amb consciència”. Recordant que el lloc ens fa i nosaltres fem el lloc¹⁰

“Hi ha paraules que no només expliquen, sinó que cuiden, recorden i convoquen. Itiir és una d’aquestes paraules.”

De guies sobre l’habitatge n’hi ha moltes i diverses, per aquest motiu, en aquesta guia posem èmfasi en el fet que definir un projecte d’habitatge no és sols parlar de les dinàmiques internes del grup; de la forma arquitectònica i del marc legal que ha d’acompanyar el projecte. Portem

Afrikan worldview and the practice of Ubuntu: Deep thought for Afrikan/Black psychology. *The Journal of pan African studies*, 3(8), 24-39.

10 Balkar.Earth. (2025, octubre 4). Itiir: diàlegs rurals sobre com habitar el poble en comunitat: <https://www.youtube.com/watch?v=wsvSuVi7Tw4>

la veu que dissenyar un projecte d'habitatge, passa també per posar molta atenció al lloc on volem anar a arrelar o el lloc on decidim quedar-nos a arrelar.

I sí, aquest lloc és divers i té les seves pròpies tensions internes. I sí, som conscients que no sempre tenim la capacitat de decidir el propi destí perquè les violències estructurals són fortes i globals. Ho sabem. Però aquest relat, ja el coneixem.

Proposem agafar un nou rumb: el de la responsabilitat. I que ens qüestionem coses com: com podem a través d'habitar, catalitzar un procés de descolonització territorial i comunitària¹¹? Com la meua propietat pot afavorir el procés de desenvolupament del poble? Quins reptes està afrontant el poble on vaig a viure i quin valor puc aportar-hi?

“Ara que ja hem revisitat l’habitatge des d’aquesta mirada sistèmica, la pregunta és: quin compromís estàs disposat a assumir amb el poble que habites o vols habitar?”

3.3 Caminar el procés de la la reconciliació, com a valor.

La Carol Sanford¹ en el seu llibre “The Regenerative Life” ens parla dels quatre paradigmes del valor², també entesos com a fases de desenvolupament vital i de consciència.

Cadascun d’ells ens ajuda a entendre des d’on actuem, quines són les creences que guien les nostres accions i quin impacte generen aquestes decisions en el món. Sovint actuem de manera inconscient, sense parar-nos a observar des de quin paradigma ens estem movent. I encara menys reconeixem que aquests paradigmes poden co-existir i operar simultàniament a diferents nivells: personal, col·lectiu, institucional o sistèmic.

Carol Sanford proposa llegir aquests quatre paradigmes de baix cap a dalt, com un procés evolutiu cap a formes de major consciència, autonomia i capacitat regenerativa.

¹¹ Lederach, J. P. (2005). *The moral imagination: The art and soul of building peace*. Oxford University Press.

¹ Carol Sanford, Carol Sanford, pensadora i pionera en disseny regeneratiu.

² Sanford, C. (2019). *The regenerative life: Transform any organization, our society, and your destiny*. Wiley.

Els quatre paradigmes del valor

Paradigma	Descripció
Regeneració (Regenerative)	Ens centrem a activar el potencial únic de cada lloc, persona o sistema. Ja no volem “canviar el món”, sinó reconèixer i fer emergir les essències que ja hi són. Treballem per construir capacitats, generar interdependència sana amb els municipis i centres propers i fomentar la sobirania territorial. És un paradigma altament disruptiu, perquè posa la vida al centre i desplaça el control i l’ego com a motor de transformació.
Fem el bé per tothom (Do Good)	Apareix la intenció transformadora. Volem millorar el món, aportar-hi valor, crear alternatives. Aquí hi trobem projectes d’habitatge cooperatiu, comunitats intencionades, espais de sanació i processos d’autoorganització. El risc és actuar des de la superioritat moral o l’ego, descartant altres paradigmes i generant polarització.
Disrupció i activisme (Arrest disorder)	Reaccionem davant les injustícies visibles. És el paradigma de la denúncia, el control de danys i les mesures de correcció. Aquí hi trobem les polítiques públiques que volen frenar l’especulació, els sindicats d’habitatge, les protestes contra els desnonaments. És útil per crear moviment, però pot quedar atrapat en la lògica del problema.
Manteniment del que ja hi ha (Value Return)	Reproduïm les normes dominants i cerquem una compensació directa (seguretat, rendiment, reputació...). No qüestionem els patrons disfuncionals, sinó que intentem respondre a les necessitats immediates amb els mecanismes existents. És el lloc des d’on s’urbanitzen més terrenys, es generen hipoteques, s’impulsen ajuts per pagar el lloguer, etc.

Marc de la Carol Sanford adaptat per Miceli Social, 2025

Aquests quatre paradigmes no són millors ni pitjors entre ells, però actuar des de nivells més alts implica més profunditat i més responsabilitat. També requereix més capacitat de sostenir la complexitat i menys necessitat de control immediat.

A més, aquest marc no és una escala lineal: no es tracta de “pujar” i quedar-nos al cim, sinó de ser conscients des d’on actuem en cada context i quins impactes generem.

Quan canviem de rol, d’etapa vital o de relació amb un territori, sovint tornem a començar

aquest procés. I és natural: cada situació ens ofereix l’oportunitat de tornar a escoltar, observar i escollir.

A continuació presentem una taula amb exemples concrets de treball a cada un dels paradigmes identificats. Els projecte que apareixen en aquest esquema, ben segur que tenen aspectes de cadascun dels 4 paradigmes, ja que en un mateix projecte, hi pot haver molta diversitat interna tanmateix, hem buscat una manera pou diferenciada de parlar-vos dels 4 paradigmes.

Regeneració (Regenerative)	Cooperativa Mas la Sala – Lluerna (Sant Pau de Segúries, Ripollès) Cooperativa d'aprofitament comunitari de la terra fundada el 2020. Està arrelada a una masia i una finca de 50 ha, transformada en centre d'habitatge, restauració ecològica, educació ambiental, pastura regenerativa, venda de productes locals i una llibreria cultural al servei de la comarca. La cooperativa treballa per: → Activar el potencial singular del lloc: comunitat, vida, cultura i eco-regeneració. → Catalitza processos territorials articulant-se amb altres territoris rurals. → Crea autonomia territorial, ecosistemes de suport mutu i infraestructures socioeconòmiques profundes i interconnectades. → És inspiració per moltes.
Fem el bé per tothom (Do Good)	El Turròs (Argelaguer, Garrotxa) Primer projecte rural de Sostre Cívic, iniciat el 2017 com a cooperativa d'habitatge en cessió d'ús. A partir d'una masia a Argelaguer diverses persones amb ànima comunitària, habiliten espais comuns i promouen activitats d'agroecologia, economia circular i autoconstrucció, entre altres. La cooperativa aporta: → Una construcció d'una alternativa radicalment vinculada a valors socials, ambientals, de cures, comunals i comunitaris. → Implica empoderament i intencionalitat transformadora. Ha set i continua essent referent i inspiració per moltes. → Està desenvolupant estratègies per no funcionar com una bombolla, per tant, desenvolupa estratègies de connexió fluida amb el poble, el seu teixit territorial i l'ecosistema de l'ESS i els comunals.

Disrupció i activisme (Arrest disorder)	PAH Olot (Plataforma d'Afectades per la Hipoteca) Collectiu actiu i autoorganitzat que denuncia les injustícies del sistema d'habitatge i el racisme estructural a la Garrotxa. Acompanya famílies en risc de desnonament, exigeix habitatge digne i exerceix pressió política per fer efectives mesures com la moratòria de desnonaments, els pisos socials o la cessió d'habitatges buits. També és una plataforma de denúncia col·lectiva sobre el racisme que hi ha en els processos de compra/ lloguer d'habitatge. La Plataforma treballa per: → Reaccionar de forma col·lectiva davant l'abús, la injustícia i l'especulació. → Generar una xarxa de suport mutu i empoderament col·lectiu. → Interrelacionar-se amb les altres plataformes d'arreu de Catalunya. → Tanmateix, pot quedar-se atrapada en la denúncia, i requereix molta energia i resiliència per sostenir la lluita.
Manteniment del que ja hi ha (Value Return)	Urbanització a la perifèria d'Olot (model extensiu de promoció immobiliària) Promoció d'habitatges nous a través d'operacions urbanístiques que busquen dinamitzar l'economia local i ampliar l'oferta d'habitatge. Sovint no tenen perquè tenir en compte les necessitats específiques de la població local ni els impactes sobre el territori. Sovint orientades al mercat lliure o segones residències. Tanmateix, aporten: → Donar resposta a la demanda d'habitatge i ampliar el parc. → Generar creixement econòmic → Tanmateix, no es qüestionen si estan acord o no amb l'estratègia de desenvolupament local del lloc, ni es qüestionen els patrons ecològics o relacions socials i culturals. → Hi ha el risc que reproduïxi desequilibris i disfuncions del territori.

3.4 Mancomunar necessitats i desenvolupar capacitats, com a instruments.

Per acostar-nos a un paradigma regeneratiu de l'habitar, cal cultivar i nodrir com a mínim tres nivells de capacitat i consciència. Aquests nivells actuen com sistemes niats, interrelacionats i codeterminants, que es potencien mútuament:

1. Capacitats i habilitats personals. Habitar de manera conscient comença en una mateixa. Cal desenvolupar eines que ens ajudin a situar-nos en el món amb més presència, arrelament i responsabilitat. Algunes d'aquestes capacitats poden ser: pensament sistèmic i regeneratiu; autoconeixement i gestió emocional; capacitat de relacionar-nos amb la terra: cultivar, restaurar, cuidar; Pràctiques d'escolta activa i relació amb l'entorn des de la cura...

2. Capacitats i habilitats organitzacionals i institucionals. Les organitzacions i administracions tenen un paper clau com a estructures de suport al canvi. Enfortir la seva governança interna des d'una lògica de servei; acompanyar processos de canvi cultural, no només tècnic; accedir a finan-

çament alineat amb els valors del territori; sortir del paradigma de l'escassetat i operar des de l'abundància relacional i contextual; assumir el repte de canviar creences arrelades i obrir-se a noves formes d'articular el poder i la responsabilitat, són aspectes que els facilitarien actuar com a terra fèrtil i no com a sostre de vida en el camí dels processos de canvi.

3. Capacitats col·lectives i territorials. Aquí és on es desplega el vertader potencial transformador. Quan els diferents agents d'un territori —projectes, institucions, famílies, entitats, joves, persones grans— es reconeixen com a ecosistema viu, es pot començar a actuar com un superorganisme. Això vol dir: compartir visió, propòsit i cura pel lloc; desenvolupar capacitats per sensar l'impacte col·lectiu i orientar-lo; reconciliar dualismes i generar confiança sistèmica; cooperar més enllà de les estructures conegudes i els rols establerts; imaginar i codissenyar infraestructures digitals i comunitàries que sostinguin aquests processos i permetin operar des d'una nova consciència territorial.

Proposem que ara, entomis el que has après en aquesta guia i ho apliquis en processos de dissenys teus, a nivell cooperatiu i/o col·lectiu, si s'escau.

3.5 El projecte com a instrument per catalitzar un procés de regeneració

El propòsit d'aquest capítol és facilitar una eina d'autodiagnosi profunda i sistèmica a col·lectius, projectes i petites comunitats intencionals d'habitatge, amb una mirada cap a la persona, cap al grup i sobretot, de vincle amb el territori. Aquesta eina parteix del "Procés d'evolució vital" de la Carol Sanford presentat a l'apartat 3.3 i del model "Les 8 fases del valor ¹" evolucionat per Resilience.Earth.

Les 8 fases són:

- **DIAGNOSI:** Escoltar el lloc que ens sostindrà.
- **MAPATGE:** Honrar el que ha sostingut el procés del lloc i aportar en un teixit compartit.
- **ESTRATÈGIA:** Identificar direcció i estratègia pròpia, al servei del poble / territori.
- **GOVERNANÇA**
- **IMPLEMENTACIÓ**
- **MONITORATGE:** Com podem detectar què és el que està passant?
- **AVALUACIÓ:** Com funcionen les fases en la seva totalitat? Quines parts funcionen, quines no? Mirada al tot.
- **APRESENTATGE I AUGMENT DEL VALOR:** Com es regenera el procés? Quina és la seva pujada de valor?

Cal mencionar que la lectura de l'eina no és lineal, ja que ens trobem en un model sistèmic i per tant, és impossible diferenciar un inici d'un final. Les 8 fases que es descriuen a continuació poden fins i

tot estar passant alhora, i la profunditat que pots agafar en cada fase, és infinita. En conseqüència, cada cas és singular i és necessari que es treballi com a tal, tant a nivell de la fase en qüestió, com les metodologies emprades, les preguntes a elaborar i fins i tot, el nivell de profunditat.

Abans de començar suggerim unes preguntes prèvies seguint el procés plantejat per la Carol Sanford. En quin paradigma actualment opera el grup i a quin paradigma us plantegeu arribar?

1. VALUE RETURN: Estem aportant valor a l'entorn però sense qüestionar els patrons subjacents.

Preguntes:

- Quina mena de valor creiem que estem generant (per a nosaltres, per al poble, per al territori)?
- Estem retornant valor des del que realment som com a col·lectiu, o des del que pensem que "s'espera" de nosaltres?
- Estem més preocupats per obtenir el recurs (habitatge) o per construir una forma nova d'habitar?
- El nostre projecte s'alinea amb una oportunitat sistèmica real del lloc o només cobreix una necessitat nostra?

2. ARREST DISORDER: Comencem a sentir que alguna cosa no funciona, però encara no sabem què.

Preguntes:

- Quines tensions o bloquejos estem experimentant com a grup o amb l'entorn?
- Estem repetint dinàmiques o esquemes que no ens serveixen, però que ens costa deixar enrere?
- Tenim la sensació que "fem coses", però sense sentit de direcció ni

¹ Marc sistèmic de Regenesi Group 2014/ adaptat per l'aplicació a escala comunitària i territorial per Resilience Earth 2021, i ara evolucionat per Chapter #2

impacte real?

- Estem atrapats en la necessitat d'obtenir un reconeixement, suport o validació externa?

3. DO GOOD: Acció responsable, però dins els límits del paradigma actual.

Preguntes:

- Estem centrats a “fer el bé”, però... aquest “bé” està realment alineat amb el propòsit profund del lloc i del grup?
- Estem aplicant solucions conegudes o copiades d'altres llocs sense escoltar la singularitat del nostre context?
- Quina part de la nostra acció busca evitar conflictes o agradar als interlocutors institucionals?
- Estem més focalitzats en “executar accions” o en regenerar relacions, sistemes i processos?

4. REGENERATE LIFE: Actuem des del potencial viu del grup i del lloc, en connexió contínua i adaptativa.

Preguntes:

- Coneixem la identitat essencial del nostre grup i del lloc on volem habitar? Sabem quin valor únic podem aportar?
- Com integrem els ritmes i patrons del lloc (naturals, socials, històrics) en el disseny del nostre habitatge i convivència?
- Com estem contribuint al creixement i desenvolupament dels altres actors del sistema (no només del nostre grup)?
- Estem creant condicions per regenerar el territori —no només accedir-hi?”

Com es proposava a l'inici del capítol, la proposta és generar preguntes emmarcades en els paradigmes de la Carol Sanford per cada fase de valor:

		VALUE RETURN	ARREST DISORDER	DO GOOD	REGENERACIÓ
DIAGNOSI. Escoltar el lloc que ens sostindrà	Escoltar, tal i com és, el sistema viu on hem nascut, hem escollit habitar o estem pensant habitar-hi. Significa conèixer les singularitats, l'origen i el passat d'aquest lloc, tota la seva història, així com també els seus reptes i les tensions. Veure allò que està viu en ell i també, els seus marges. Seria una gran errada entendre aquesta fase com "fer una anàlisi del territori". La proposta és sintonitzar de forma profunda amb l'essència i el potencial del lloc, allò que hi és latent i allò que pot arribar a ser, honrant tot el que ja hi ha. Per molts éssers vius, cada lloc és un lloc preuat.	(Actuem amb bones intencions per retornar valor, però no qüestionem patrons subjacents) Què podem extreure del lloc que ens serveixi per dissenyar el nostre projecte? Com podem adaptar-nos a les normes, plans i estructures existents per "encaixar"? Quina informació hem de recopilar per justificar la nostra proposta? Aquí el grup tendeix a actuar de manera estratègica, però des d'un pensament instrumental. El lloc es veu com un escenari a interpretar, no com un sistema viu a escoltar.	(Comencem a intuir que alguna cosa no encaixa, però no sabem què fer-hi) Ens trobem amb discursos o informacions contradictòries sobre el lloc? Què fem amb això? Què ens incomoda del que estem descobrint sobre el passat o les ferides del territori? Per què sentim que les eines tècniques (plànols, diagnòstics, dades) no són suficients? Apareix tensió. El grup comença a veure que el relat no és només tècnic, sinó carregat d'implícacions socials, polítiques o emocionals. És una etapa crítica.	(Volem fer el bé, però a vegades sobreposant un relat "correcte" des de fora) Com podem honorar el lloc i compensar els danys del passat amb la nostra proposta? A qui hem de donar veu perquè el nostre projecte sigui just i inclusiu? Quin relat positiu podem construir per transformar aquest espai?	(Escoltem des de la vida del lloc i des del nostre potencial singular com a part d'un sistema viu) Quina és la identitat essencial d'aquest lloc? Què vol arribar a ser? Quins patrons vius (socials, ecològics, espirituals, històrics) estem començant a percebre? Com ens transforma com a grup el fet de relacionar-nos amb aquest lloc d'una altra manera? El grup aquí ja no fa diagnòsi per "tenir informació", sinó com a acte de relació profunda i recíproca. Es dissol la separació entre qui observa i allò observat

		VALUE RETURN	ARREST DISORDER	DO GOOD	REGENERACIÓ
MAPATGE. Honrar el que ha sostingut el procés del lloc i aportar en un teixit compartit	Reconèixer, honrar i relacionar-se amb les persones, sabers, relacions i estructures vives que sostenen (o poden sostenir) el grup i el lloc. Estem parlant de relacions de reciprocitat i interdependència amb tot allò que hi ha en un territori i també amb tota la diversitat latent dins d'un grup de convivència.	(Ens alineem amb qui ja té poder o veu, sense qüestionar les estructures) Qui són les persones influents o representatives amb qui hauríem de parlar? Quins agents locals ens poden ajudar a fer que el projecte avanci més ràpid? Com podem sumar-nos a iniciatives ja existents per guanyar legitimitat? El grup busca aliances útils per "encaixar", però encara no reconeix el valor transformador de les veus marginals ni s'obre a la singularitat del lloc.	(Comencem a veure desequilibris entre veus, però no sabem com abordar-los) Quines veus estem escoltant més... i quines estem deixant fora? Per què ens costa identificar el moviment transformador del lloc? Què ens incomoda? Sentim tensió entre el que volem proposar i el que emergeix del lloc? Aquí el grup pot sentir que s'està desorientant, que no és fàcil discernir quines veus contenen vitalitat i quines repeteixen inèrcies. Però això és part del procés de maduració.	(Volem ser inclusivius i respectuosos, però des d'una visió encara massa dirigida) A qui hauríem de convidar perquè el procés sigui representatiu i equilibrat? Com podem garantir que tothom se senti escoltat i valorat? Quines eines de participació o codisseny podem aplicar per fer-ho bé? El grup busca fer un procés "correcte", i això pot ser positiu, però si no hi ha escolta profunda dels patrons vius, pot quedar-se en una versió superficial d'inclusió.	(Escoltem per sentir el ritme viu del lloc i discernir el veritable llevat) Quines veus porten vida, encara que no tinguin veu pública? Què ens diu el territori (no només les persones) sobre el que vol emergir? Com podem crear un espai on el moviment transformador del lloc no només hi sigui, sinó es pugui revelar i fer-se visible per ell mateix? Aquí el grup actua amb una sensibilitat sistèmica profunda. No es tracta de buscar "representants", sinó de permetre que l'equilibri viu s'expressi.

		VALUE RETURN	ARREST DISORDER	DO GOOD	REGENERACIÓ
ESTRATÈGIA. Identificar direcció i estratègia pròpia, al servei del poble / territori	El grup articula una direcció pròpia al servei del potencial del territori i la seva gent. En aquesta fase parlem de processos de reconciliació per a l'expressió d'una voluntat compartida a través d'un pla estratègic, un acord o una infraestructura normativa. Aquesta fase demana coherència profunda, no només tècnica.	(Fem estratègia per formalitzar el que cal fer, segons expectatives institucionals o tècniques) Quins objectius estratègics hem de complir perquè el projecte sigui viable? Quina forma ha de tenir el pla perquè sigui validat per les autoritats? Com estructurarem la informació perquè encaixi amb les línies de finançament o els requeriments normatius? Es pensa en clau de resultats, eficàcia i encaix institucional. El pla es viu com un requeriment a satisfer més que com una expressió viva d'un propòsit comú.	(Comencem a detectar tensions entre la voluntat emergent i les formes convencionals de formalitzar-la) Per què ens costa traduir el que hem escoltat i sentit en un document o pla concret? Quins conflictes interns o incoherències estem notant en voler "posar per escrit" la nostra estratègia? Sentim que estem forçant el llenguatge o les formes per fer-les encaixar? Apareix una crisi creativa. El grup s'adona que el que vol emergir no es pot traduir fàcilment amb eines o formats estàndard. Pot haver-hi bloqueig o fatiga institucional.	(Busquem generar una estratègia responsable, participativa, consensuada, però dins dels marcs existents) Com podem construir una estratègia que reflecteixi totes les veus i equilibri interessos diversos? Quin procés podem dissenyar perquè l'acord final sigui inclusiu, democràtic i transparent? Quines bones pràctiques d'altres llocs podríem aplicar aquí per garantir èxit i legitimitat? El pla es construeix amb cura i bones intencions, però sovint es basa en equilibrar interessos més que en revelar una orientació profunda i singular del lloc.	(L'estratègia és una expressió del propòsit viu del sistema; emergeix com a guia, no com a exigència) Quina direcció profunda ens està mostrant el lloc, més enllà del que ens és còmode o conegut? Com pot el nostre pla estratègic expressar el potencial únic d'aquest territori i no només "resoldre problemes"? Com sabem que la voluntat comuna que hem formulat fa créixer la vitalitat del sistema? El pla no és un artefacte tècnic ni un compromís entre parts, sinó una expressió viva del que el territori pot esdevenir. El llenguatge i la forma també es transformen.

		VALUE RETURN	ARREST DISORDER	DO GOOD	REGENERACIÓ
GOVERNANÇA	El focus es desplaça cap a com es sosté i evoluciona collectivament l'estratègia: la governança compartida, la cogestió, la capacitat d'escoltar el canvi i adaptar el pla. Aquí es revela la qualitat relacional i sistèmica del projecte, i també si el grup actua com a organisme viu o com a organigrama.	(Coordinació com a estructura funcional per assegurar l'execució del pla) Quins rols i responsabilitats hem de repartir per garantir que les accions es compleixen? Com podem fer que la governança funcioni de manera eficient i rendible? Quins mecanismes de control o seguiment ens asseguruen que tothom fa la seva part? El focus està en la gestió eficient i en la rendició de comptes. Es veu la governança com una eina de control més que com un espai viu d'evolució col·lectiva.	(Detectem que el sistema de coordinació no sosté la complexitat o la vitalitat del procés) Per què tenim la sensació que la governança s'ha tornat un tràmit, i no un espai viu? Què ens està costant sostenir en el funcionament de comissions o taules? Hi ha parts del sistema que no troben espai o veu dins l'estructura de coordinació actual? El grup comença a adonar-se que les formes de coordinació dissenyades no responen a la realitat emergent. Apareixen tensions, buits, duplicitats, desconnexions.	(Governança pensada per ser inclusiva, clara i col·laborativa dins de marcs preexistents) Com podem garantir que tothom tingui veu i representació dins l'estructura de coordinació? Quins protocols i processos podem establir perquè la governança sigui transparent i justa? Com podem aplicar bones pràctiques participatives per millorar la nostra cogestió? Hi ha una bona intenció i una voluntat de cuidar el com, però encara es manté una estructura força rígida i formal. El pla evoluciona, però no des de la vitalitat del sistema.	(La governança és una expressió orgànica d'un sistema viu que s'autoregula i es regenera) Com sap el nostre sistema quan necessita canviar alguna cosa? Quins òrgans vius ho detecten? Com podem reconèixer i enfortir les estructures informals que sostenen la vitalitat del projecte? Com es pot adaptar la governança sense perdre el propòsit viu que la guia? Aquí la coordinació no és només una estructura funcional, sinó una pràctica de relació viva i adaptativa. Hi ha custòdia sistèmica, no només gestió.

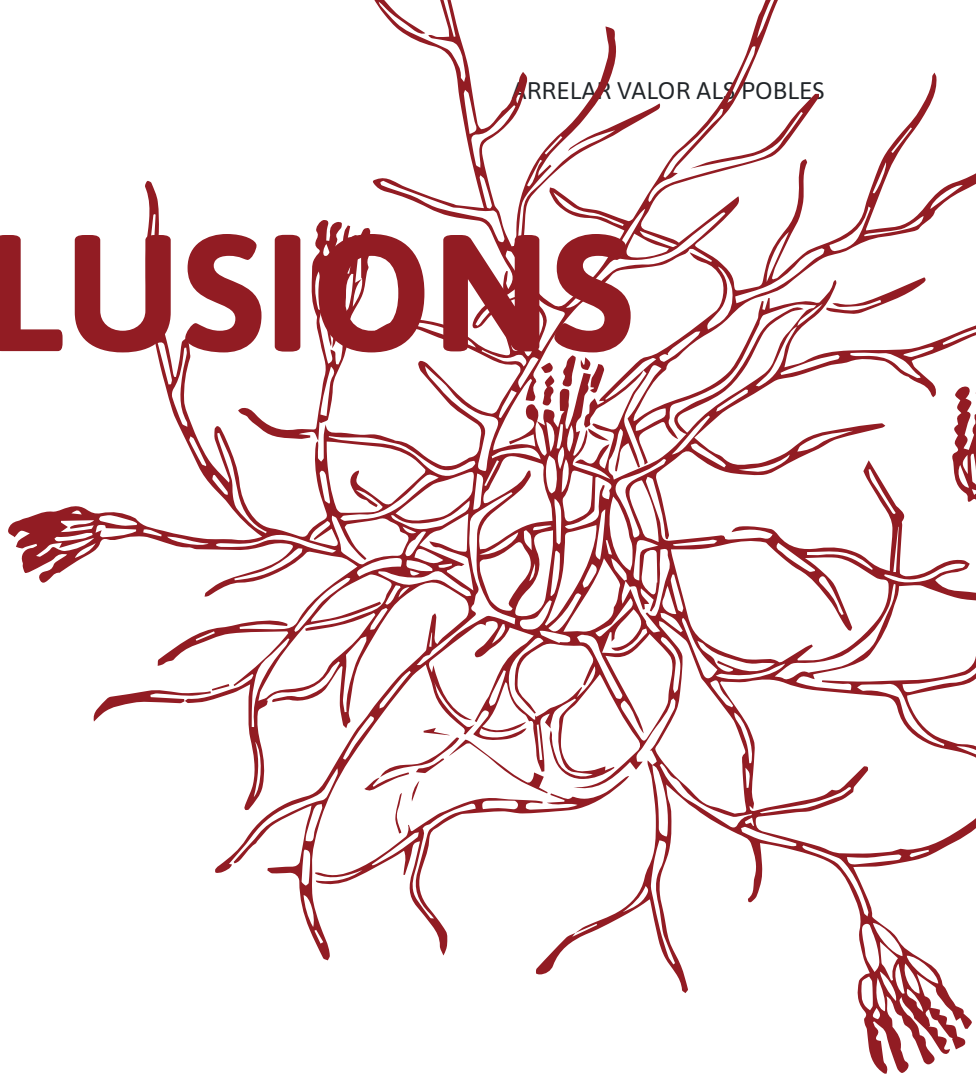
		VALUE RETURN	ARREST DISORDER	DO GOOD	REGENERACIÓ
IMPLEMENTACIÓ	Es manifesta allò que s'ha dissenyat: les decisions esdevenen acció, els acords esdevenen pràctica, i el territori comença a ser transformat de manera tangible. Des d'un enfocament regeneratiu, la implementació no és només executar: és un acte de coherència profunda amb el propòsit del sistema, i una oportunitat per verificar si el que s'ha creat realment genera vitalitat.	(La implementació es concep com una execució eficient i alineada amb objectius operatius) Tenim els recursos, calendaris i equips per implementar el que hem planificat? Estem complint els terminis i els indicadors establerts? Com sabrem que el projecte ha estat "ben executat"? L'èxit es mesura en funció de la realització segons pla, pressupost i estàndards. No es qüestiona si el que s'implementa està realment generant transformació o vitalitat.	(Durant la implementació, apareixen símptomes de desconexió entre el pla i la realitat) Per què el que havíem previst no està funcionant com esperàvem? Què estem trobant al territori que no havíem vist en el disseny? Quines tensions o contradiccions emergeixen entre les accions i el sentit profund del projecte? El grup comença a sentir que la realitat és més complexa que el pla, i que pot haver-hi desequilibris entre la forma i el fons. És un moment crític per reorientar.	(L'execució busca tenir impacte positiu, segons bones pràctiques i resultats esperats) Com ens assegurem que la implementació sigui socialment justa i ambientalment responsable? Estem seguint criteris ètics, participatius i sostenibles en l'execució? Com comuniquem i compartim el valor que estem generant amb la comunitat? Hi ha intenció de fer-ho bé, però sovint s'assumeix que la implementació serà efectiva si es fa amb responsabilitat, sense revisar si realment respon al potencial viu del sistema.	(La implementació és una acció viva que ha de seguir alimentant la vitalitat del lloc i del procés) El que estem implementant, regenera vida al sistema? En quins nivells (ecològic, social, cultural, espiritual)? Com sabem que allò que construïm o fem expandeix el potencial del lloc i no només cobreix una necessitat? Estem deixant espai perquè la realitat ens sorprengui i es transformi a través de l'acció? Aquí la implementació no és una simple execució, sinó una dansa amb el lloc. Es deixa espai per l'evolució emergent, i s'observa si el que es fa crea condicions per més vida.

		VALUE RETURN	ARREST DISORDER	DO GOOD	REGENERACIÓ
MONITORATGE	No es tracta només d'avaluar si les accions s'han fet, sinó d'escoltar com està responent el sistema, què s'està transformant realment, i si allò que hem impulsat ha estat assimilat o resistit pel lloc, les persones i els ecosistemes. Des del pensament de Carol Sanford, aquí parlem de sensing, no de simples indicadors: captar els canvis subtils, les relacions, la vitalitat —com ho faria un organisme viu.	(El monitoratge es fa amb indicadors predefinitos i criteris de compliment) Hem assolit els objectius que havíem previst en el calendari i el pressupost? Estem recollint les dades i resultats que demanaven les administracions o els finançadors? Els usuaris o beneficiaris estan satisfets amb el que s'ha fet? Aquí el monitoratge serveix per justificar, no per aprendre. Es mesura allò que es pot comptar, però no s'escolta el que s'està movent sota la superfície.	(Sorgeix la sensació que alguna cosa no encaixa o no flueix, però no sabem ben bé què és) Notem alguna incomoditat o resistència amb els canvis implementats? Per què? Hi ha coses que estan passant que no havíem previst ni podem explicar fàcilment? Estem observant signes que indiquen un desequilibri al sistema? El grup comença a captar que el sistema no està assimilant del tot allò que s'ha fet. És una crida a afinar la capacitat de percepció col·lectiva.	(El monitoratge busca detectar si s'estan generant impactes positius en termes socials, ambientals, participatius...) Estem veient millores tangibles en la qualitat de vida de la comunitat? Els canvis que hem impulsat són percebuts com a justos i beneficiosos? Com podem ampliar l'impacte positiu del que ja funciona? Aquí es comencen a recollir resultats qualitius i es busca el reconeixement del valor social generat, però encara es parteix d'una lògica d'impacte més que de vitalitat.	(El sistema s'observa a si mateix com un organisme viu que es transforma i aprèn) Quins signes de nova vida estan emergint en el sistema com a resultat del procés? Com ens està parlant el lloc —en les relacions, en els conflictes, en l'energia col·lectiva? Estem aprenent a llegir el sistema com un camp dinàmic que ens mostra quan cal ajustar, cuidar o deixar reposar? Aquí, el monitoratge és una pràctica de presència i interconnexió. No es busca només “saber què passa”, sinó sentir el que està canviant per poder respondre-hi amb maduresa.

		VALUE RETURN	ARREST DISORDER	DO GOOD	REGENERACIÓ
AVALUACIÓ	avaluar des d'una mirada sistèmica, no per tancar el procés, sinó per alimentar un nou cicle. És el moment d'observar com han funcionat les fases com un tot, quines tensions o oportunitats han emergit, i com es pot reinvertir l'aprenentatge en el futur del sistema.	(L'avaluació es basa en rendiment, eficiència i compliment de metes) Quins objectius hem assolit i quins no, segons el pla inicial? On hem tingut desajustos de temps, recursos o resultats? Què cal ajustar per millorar la gestió en futures edicions? L'avaluació es fa des d'una mirada tècnica. Es revisa si el sistema ha funcionat segons el disseny, però no si el disseny estava viu o alineat amb el propòsit profund.	(S'observa que hi ha desequilibris sistèmics o que el procés no ha transformat realment el territori) En quines fases sentim que el procés s'ha desconnectat de la vida real del lloc? Quines parts han estat massa formals o institucionals, i no han arrelat? Quins senyals ens indiquen que no s'ha produït la transformació que volíem? Aquí l'avaluació és un moment de reconeixement de les pròpies limitacions. Si es fa amb honestat, pot ser un punt d'inflexió regeneratiu.	(L'avaluació busca veure quin impacte positiu s'ha generat i com millorar processos) Quines accions han generat impactes positius clars per a la comunitat? On hem aconseguit fer participar actors diversos de manera efectiva? Com podem fer que el proper cicle sigui encara més ètic, just i transformador? L'avaluació ja inclou variables qualitatives i collaboratives, però encara parteix d'un model d'optimització del que s'ha fet, no d'una evolució profunda del sistema viu.	(L'avaluació és un acte de consciència sistèmica per captar on i com ha crescut la vitalitat) El procés ha despertat nova vida al territori? On ho hem percebut? Com ha canviat la consciència col·lectiva del sistema durant aquestes fases? Què necessita ara aquest sistema viu per continuar evolucionant? Aquí l'avaluació no tanca res: obre un nou cicle. S'observa des de l'essència, es revisa com ha crescut el sistema i es pregunta què cal reinvertir: no recursos, sinó consciència, relació, sentit.

APRENTATGE I AUGMENT DEL VALOR	Regenerating, tanquem el cicle no per concloure'l, sinó per donar-li continuïtat viva. Aquí el focus és l'aprenentatge profund, la capacitat del sistema per regenerar-se i pujar de nivell, en vitalitat, consciència i complexitat. Segons Carol Sanford, aquesta fase expressa el veritable caràcter regeneratiu del procés: no es tracta només d'haver fet "un bon projecte", sinó que el sistema (comunitari, institucional, territorial) ha adquirit capacitat per autoregenerar-se.	(L'aprenentatge és operatiu: què hem après per fer-ho millor la propera vegada?) Quins errors hem comès i com podem evitar-los en futurs projectes? Què ha funcionat que podem replicar en altres contextos? Quines competències ens han faltat i hauriem de reforçar? L'aprenentatge es redueix a millorar procediments o eines. No es qüestiona el marc de pensament ni la manera de relacionar-se amb el sistema viu.	(El sistema nota que s'ha desconnectat del seu potencial i busca com recuperar-lo) En quin moment vam perdre el sentit o la direcció essencial del procés? Quines pràctiques ens han allunyat de l'arrelament i la vitalitat? Què necessitem desaprendre per poder tornar a escoltar el lloc? Aquest moment pot ser incòmode, però molt fecund. El grup reconeix el desarrelament i comença a buscar noves formes de relació amb el territori i entre si.	(L'aprenentatge es centra en millorar l'impacte positiu i fer créixer la capacitat col·lectiva) Quins aprenentatges podem transmetre a altres col·lectius o municipis? Com ha canviat la nostra manera de fer habitatge, territori o comunitat? Com consolidem aquest procés com a bona pràctica referent? Aquí l'aprenentatge busca expansió i transmissió, però encara pot mantenir-se dins de marcs coneguts o replicables.	(L'aprenentatge és una expressió d'arrelament viu i evolució contínua del sistema) Quina nova capacitat ha emergit en el sistema (comunitat, municipi, grup...) que abans no existia? Quina és la pujada de valor essencial que ha fet aquest lloc? En què s'ha convertit? Quines condicions podem cultivar perquè el sistema es continuï regenerant per si mateix? Aquí no es transmet "coneixement" sinó que s'enforteix la consciència sistèmica i la capacitat de regenerar la vida. És una mirada sobre el llegat viu, no només sobre el que s'ha fet.
--	--	---	--	---	--

CONCLUSIONS

El manual neix del desig de posar en circulació eines útils per a totes aquelles persones i col·lectius que, des de projectes concrets o des de l'administració, busquen contribuir a una vida digna i arrelada als pobles. S'adreça a totes aquelles persones, grups, projectes, institucions públiques que volen fer possible que la seva presència, les seves pràctiques i les seves decisions ajudin a regenerar els vincles socials, econòmics, culturals i ecològics del territori on se situen.

Arrelar valor és una actitud i un procés obert, no és un objectiu ni una fita. Vol dir vincular-se amb respecte al lloc que acull, reconèixer allò que ja hi viu, i contribuir des d'una actitud de reciprocitat. Implica fer-se preguntes sobre l'impacte que generem, observar si deixem empremta o només rastre, i comprendre que no hi ha transformació real si no està arrelada a les relacions.

Al llarg del recorregut s'hi exploren criteris per identificar quan un projecte comença a arrelar i generar valor: quan construeix relacions basa-

des en la confiança, quan esdevé part activa de l'ecosistema local, quan genera estructures de relleu o quan alimenta la continuïtat de la vida comunitària. No es tracta només de "quedar-se" al poble, sinó de contribuir a la seva vitalitat des d'una pràctica quotidiana sostinguda.

El text també recull múltiples camins per arrelar valor. Des de la dimensió quotidiana fins a l'articulació amb l'administració local, des de la cura de les relacions fins a la participació en estructures col·lectives, des de la capacitat d'escoltar el lloc fins a l'adaptació als seus ritmes. Cada trajectòria és única, però totes comparteixen una mateixa essència: el compromís amb el territori com a subjecte viu, i no com a recurs a explotar.

Arrelar valor no és una acció tècnica, sinó una aposta política, cultural, econòmica i relacional. És comprometre's amb els pobles com a espais de vida, no només d'habitatge. És reconèixer que el futur rural no dependrà només de quantes persones hi visquin, sinó de com hi viuen i amb quina consciència es relacionen amb el lloc.